

УДК 339.923

Трофимчук А.*

ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ КРАЇН СХІДНОЇ ТА ПІВДЕНО-СХІДНОЇ АЗІЇ

У статті розглянуто основні інтеграційні тенденції в регіоні Східної та Південно-Східної Азії. Проаналізовано вплив цих тенденцій на світову економіку. Зроблено висновок про те що в результаті пришвидшення темпів економічної інтеграції регіону суттєво посилилися колективні та індивідуальні позиції країн у світовій економіці, підвищилася здатність протистояти кризам.

Ключові слова: економічна інтеграція, регіоналізм, регіональне економічне співробітництво, економічне зростання, преференційні тарифи.

In the article are analysed the basic integration tendencies in region East and South East Asia. Was made a conclusion about the impact of these trends on global economy. It was concluded that as a result of accelerating the rate of economic integration in the region collective and individual countries position in the global economy have increased significantly, rised ability to resist crises.

Key words: economic integration, регіоналізму, regional economic cooperation, economic growth, preferential tariffs.

В статье проанализированы основные интеграционные тенденции в регионе Восточной и Юго-Восточной Азии. Рассмотрено влияние этих тенденций на мировую экономику. Сделан вывод о том что в результате ускорения темпов экономической интеграции региона существенно усилились коллективные и индивидуальные позиции стран в мировой экономике, повысилась способность противостоять кризисам.

Ключевые слова: экономическая интеграция, регионализм, региональное экономическое сотрудничество, экономический рост, преференциальные тарифы.

Східна та Південно-Східна Азія – один з стратегічних регіонів світу. У цьому великому та динамічному просторі взаємодіють понад тридцять країн із різними економічними, політичними та соціокультурними особливостями. Лідер постіндустріального розвитку – Японія, новий промисловий велетень Азії – Китай і ряд нових індустріальних країн (НІК). В регіоні зосереджені велика кількість природних багатств, представлені різні цивілізації та релігії сучасного світу [6]. Про місце регіону у світовій економіці свідчить той факт, що на нього припадає близько 49% обсягу світової торгівлі та 48% прямих іноземних інвестицій, проживає 41% населення планети.

* аспірант кафедри міжнародних економічних відносин факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка

У 2010 році на Східну та Південно-Східну економічну зону, до якої, крім Китаю, Японії та Південної Кореї й країн-членів АСЕАН входять, як окремі економічні суб'єкти, Тайвань і Гонконг, припадало 34% світового ВВП і приблизно такий самий обсяг світової торгівлі [6].

Регіон є третім за величиною центром світової економічної інтеграції. Однак поки він поступається двом іншим: Європі на чолі з Європейським Союзом, та Америці, де на основі діючих інтеграційних структур – НАФТА та МЕРКОСУР поступово формується Американська зона вільної торгівлі (ФТАА).

На сьогодні тема економічної інтеграції та регіонального економічного співробітництва в країнах Східної та Південно-Східної Азії є широко досліджувана в наукових колах, як власне країн регіону так і у всьому світі загалом. Цей регіон привертає увагу фахівців, як зона найбільш динамічного економічного зростання. Зокрема можна згадати праці таких вчених як Потапов М. А., Саліцкий А. І., Шахматов А. В. та інших.

У минулому, політичні розбіжності, різні економічні інтереси, кратність культури і розбіжність ідеологічних поглядів поставили перешкоду до економічної інтеграції країн Східної та Південно-Східної Азії. Крім того, відсутність єдиної економічної політики, відмова від співпраці в галузі торгівлі, комерції, інвестицій та розбіжності у фінансовій та правовій основах ще більше стримували інтеграційний процес. Однак, незважаючи на все вище перелічене регіон має великі запаси природних ресурсів, багато спільних завдань та викликів до взаємовигідної співпраці і обміну не тільки в економічній сфері, але і в політичній, соціальній, культурній та освітній, сфері навколишнього середовища. Фінансова криза 1997-1998 років стала сильним поштовхом до розуміння країнами Східної та Південно-Східної Азії потреби в поглибленні інституціоналізації їхньої співпраці для подолання в майбутньому подібних криз. Як результат країни регіону почали проводити політику лібералізації торгівлі, зміцнювати економічне співробітництво намагаючись досягти економічного процвітання через економічну інтеграцію.

Посилення інтеграційних тенденцій в Східній та Південно-Східній Азії є зумовлене таким важливими факторами, як по-перше зростання економічної взаємозалежності в рамках регіону, передусім в трикутнику НІК – АСЕАН – Китай. У цих країнах у першу половину 1990-х років і на початку ХХІ століття суттєво зросла питома вага взаємних торговельних і інвестиційних зв'язків, ослабла залежність від торгівлі з провідними індустріально розвинутими країнами, відбулася швидке розширення промислового експорту. Така тенденція стала прямим наслідком зростання виробничого та інвестиційного потенціалів, сприяла розширенню внутрішніх ринків, поглибленню регіонального поділу праці [3, с.202].

Другим фактором стало, те що в результаті Уругвайського раунду рівень тарифного захисту внутрішніх ринків знизився. Орієнтація на експорт отримала додаткові стимули і тому в умовах жорсткої міжнародної конкуренції дуже важливою стала можливість преференційного доступу на ринки сусідніх країн [3, с.202].

Третій фактор це розширення та оформлення регіонального співробітництва, яке значно посилило індивідуальні і колективні позиції азійських країн, що сприяло підписанню вигідних домовленостей з партнерами з інших країн [3, с.203].

Четвертим і дуже важливим фактором зростання інтеграційних тенденцій є те що за темпами і глибиною інтеграції Східна та Південно-Східна Азія суттєво відстають від двох інших центрів, і це може негативно позначитись на економічних перспективах [3, с.203].

Найбільшим регіональним інтеграційним об'єднанням в Азії є Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) утворена 8 серпня 1967 р. у Бангкоку. Країнами засновни-

цями є Індонезія, Малайзія, Сінгапур, Таїланд та Філіппіни, які прийняли Бангкокську декларацію. Пізніше до них приєдналися Бруней-Дарусалам (у 1984 р.), В'єтнам (у 1995 р.), Лаос і М'янма (у 1997 р.), Камбоджа (у 1999 р.). Статус спеціального спостерігача має Папуа-Нова Гвінея. Офіційними цілями АСЕАН проголошено такі, як сприяння регіональному співробітництву в економічній, соціальній та культурній сферах з метою зміцнення миру в регіоні; прискорення економічного зростання, соціального прогресу та культурного розвитку в регіоні на основі спільних дій у дусі партнерства і рівності; заохочення активного співробітництва та взаємної підтримки в економічній, соціальній, культурній, технічній та науковій сферах; взаємодія у сфері науки й освіти, сільського господарства, промисловості; сприяння тісному співробітництву з міжнародними регіональними організаціями [4].

Важливу роль в підтримці регіонального та субрегіонального співробітництва відіграє Економічна і соціальна комісія ООН для Азії і Тихого океану (ЕСКАТО), створена в 1947 році. Головними завданнями ЕСКАТО є вивчення проблем економічного і соціального розвитку країн Азії і Тихого океану, зміцнення економічних зв'язків між ними та розширення економічного співробітництва з іншими країнами світу [1, с.250].

У 1989 році дванадцятьма країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону в Канберрі, Австралія був організований форум «Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва» (АТЕС). Країнами засновницями стали: Австралія, Бруней-Дарусалам, Канада, Індонезія, Японія, Корея, Малайзія, Нова Зеландія, Сінгапур, Таїланд і Сполучені Штати Америки. Китай і Гонконг приєдналися в 1991 році, Мексика і Папуа-Нова Гвінея у 1993 році, Чилі у 1994 і у 1998 Перу, Росія та В'єтнам.

Частка країн-учасниць АТЕС в світовому ВВП і світовому експорті складає близько 50 %. За своїм характером, цілями, концепцією, навіть за складом учасників АТЕС виглядає як нетипове для сучасності регіональне угруповання. Вперше економічне об'єднання створили держави, що дуже відрізняються за умовами та рівнями економічного розвитку, за структурою економіки, культури, релігії, національного менталітету, історичними та політичними традиціями.

Спочатку АТЕС було надано консультативний статус. Розглядалися питання економічного співробітництва, які становили спільний інтерес для її учасників. Але з часом вони перетворилися на провідну структуру сприяння вільній торгівлі, інвестиціям, економічному співробітництву в цьому регіоні, піднявся і статус з рівня зустрічей міністрів до зустрічей на вищому рівні.

Для азійських країн-учасниць форум є вдалим доповненням та протилежністю СОТ. Однією з переваг форуму є більш справедливий торгово-економічний режим, який характеризується більш ліберальним відношенням до промислової політики і рівня допустимого протекціонізму в окремих стратегічно важливих галузях країн, що розвиваються. АТЕС поступово перетворюється з аморфної структури в багаторівневий міждержавний консультативний механізм регіонального співробітництва, який має глибоку інституційну форму [3, с.211].

В 1990-ті роки ХХ століття економічне співробітництво в Азії значно активізувалося. 28 січня 1992 року на саміті АСЕАН в Сінгапурі році було підписано угоду про формування зони вільної торгівлі АФТА, яка затвердила схему єдиних преференційних тарифів – СЕРТ (Common Effective Preferential Tariff). На відміну від ЄС в межах АФТА не застосовується загальний зовнішній тариф на імпортовані товари. Кожен член АСЕАН може вводити тарифи на товари, що ввозяться з-за меж АСЕАН на основі своїх національних графіків. Окрім зменшення тарифів АФТА передбачає також зменшення кількісних об-

межень, гармонізацію національних стандартів, можливість повного скасування інших видів нетарифних бар'єрів протягом п'яти років після виконання перших домовленостей [3, с.205].

На початку XXI століття бажання прискорити хід поглиблення співробітництва між країнами регіону зросло ще більше. В 2003 році лідерами Асоціації погоджена концепція Співробітництва АСЕАН, в рамках якої до 2020 року передбачається утворення співтовариства в сфері безпеки та економіки. В 2006 році термін створення співтовариства був перенесений на 2015 рік [5].

Приклад країн АСЕАН, які скорочують терміни реалізації планів тісної кооперації, активізували діяльність інші об'єднання: Асоціація регіонального співробітництва Південної Азії, в яку входять Індія, Пакистан, Бангладеш, Шрі-Ланка, Непал, Мальдіви і Бутан, а також Рада співробітництва арабських держав Персидської затоки.

Одним з об'єднань регіону є Східно-Азійська Спільнота (САС), об'єднання, яке згідно задуму має стати азійським «Євросоюзом». Коло його учасників ще не визначене остаточно. Ідея створення такого об'єднання має довгу історію. В 40-вих роках XX століття, в часи японської окупації в країнах Східної Азії виникла ідея створити «Велику східно-азійську сферу взаємного процвітання», що складалася б з країн регіону. Однак ця ідея була невдалою так як вона значною мірою існувала як ідеологія, яка дозволить Японії використовувати решту Азії в своїх цілях. У 1990 році Малайзія запропонувала створення Східно-Азійського економічного форуму, що включав би в себе країни-члени АСЕАН а також Японію, Китай і Південну Корею. Це стало б реакцією на інтеграцію АСЕАН до АТЕС. Загалом Східно-Азійський економічний форум це АТЕС без Північної Америки та Австралії [7].

В грудні 2005 року в Куала-Лумпурі відбувся перший східно-азійський саміт з цього питання в форматі «АСЕАН+3» (під трійкою розуміється КНР, Японія та Республіка Корея) з можливістю підключення до нього в майбутньому Індії, Австралії, Нової Зеландії, Росії [3, с.208].

Головною перепоною до створення східно-азійської САС є серйозні розбіжності в рівнях економічного розвитку, загострення взаємної конкуренції, нестійкий стан ряду держав, недостатній рівень узгодженості валютно-фінансової політики. Також існують і негативні політичні фактори: конкуренція між Японією та Китаєм, негативне ставлення до такого об'єднання зі сторони США, Австралії та Нової Зеландії.

В Азії кількість зон вільної торгівлі складає близько вісімдесяти. Однією з найбільших є зона вільної торгівлі Китай – АСЕАН (іноді це утворення називають КАФТА) [3, с.215]. Урочиста церемонія з нагоди завершення створення якої відбулась 7 січня 2005 року в місті Наньнін, Південний Китай. Слідом, як очікується, у 2011 році планується бути запущена зона вільної торгівлі між Республікою Корея та АСЕАН, а ще через рік – зона вільної торгівлі Японія-Асеан.

Зона КАФТА виглядає найбільш міцним утворенням серед регіональних проєктів співробітництва за участю АСЕАН. Сила цього проєкту полягає в його базуванні виробничо-промисловій платформі Китаю, яка в значній мірі об'єднує промисловість Східної Азії [3, с.215].

З погляду авторів ідеї шлях до східно-азійського економічного співтовариства пролягає саме через інтеграцію зон вільної торгівлі Китай-АСЕАН, Японія-АСЕАН і Республіка Корея-АСЕАН. До деякої міри між ними буде існувати конкуренція, однак очевидно, що її наявність піде на користь економічному зростанню у просторі Східної та Південно-Східної Азії.

Отже, проаналізувавши всі вище наведені факти щодо розвитку процесу економічної інтеграції країн Східної та Південно-Східної Азії можна зробити висновок, що економічне співробітництво в Азії довгий час відставало за темпами від співробітництва в інших регіонах світу. Однак на початку ХХ століття з'явилася тенденція до пришвидшення та посилення цього процесу [3, с. 221]. Від суцільної лібералізації зовнішньоекономічної політики в рамках СОТ азійські країни переходять до вибіркової, звертаючи особливу увагу на посилення внутрішньо-регіональних зв'язків і двосторонніх домовленостей з торгівлі товарами та послугами. В результаті країни Східної та Південно-Східної Азії суттєво посилили колективні та індивідуальні позиції в світовій економіці, підвищили здатність протистояти кризам.

Список використаних джерел

1. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини. Навчальний посібник / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Н. Б. Даниленко. – К.: Знання-прес, 2003. – 406 с.
2. Масляк П.О. Країнознавство / П. О. Масляк. – К.: Знання, 2008. – 292 с.
3. Потапов М. А. Экономика современной Азии / М. А. Потапов, А. И. Салицкий, А. В. Шахматов. – М: Международные отношения, 2008. – 251 с.
4. Солонінко К. С. Міжнародна макроекономіка / К. С. Солонінко. – К.: Кондор, 2008. – 380 с.
5. Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку / Монографія Національного інституту стратегічних досліджень і Національного інституту українсько-російських відносин. – К.: НІСД, 1999. – 384 с.
6. Шергін С. Рушійні сили Азійсько-Тихоокеанського регіоналізму / С. Шергін // Зовнішні справи. – 2009. – № 2. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/article.html?id=336>
7. Shabir Mohsin Hashmi Towards East Asian Economic Integration / School of International Business Administration; Shanghai University of Finance and Economics China. – 2008. – Available from: www.eurojournals.com/ejefas_12_09.pdf